

Kristin Edwardsson
Kantorsgatan 36
754 24 Uppsala
0739-515240
kristin5@spray.se

Bland frågor och svar – vem säger vad, när och var?

En undersökning om högstadielärares situationsanpassade ordbruk

Sammandrag

Uppsatsen behandlar skolelevers talade språk och de olika språkliga varieteter som elever använder i skolan beroende på undervisningssituation. Utgångspunkten är hypotesen att det talade språket skiljer sig mer eller mindre beroende på skolämne. Jag har därför följt två olika klasser under sammanlagt 12 idrotts- och SO-/svensksektioner för att ta reda på hur elevernas talade språk skiljer sig mellan praktiska och teoretiska skolämnena. Det ligger även i mitt intresse att undersöka *om* och i sådana fall *hur* flickors och pojkars språk skiljer sig åt. I uppsatsen behandlas även hur eleverna ställer och besvarar frågor. Jag har arbetat utifrån en etnografisk metod som innebär att jag observerat de tolv lektionerna och gjort fältanteckningar samt fört samtal med berörda lärare.

Resultatet är att elevernas ordbruk skiljer sig mest mellan kön och skolklass, dels angående elevernas ordval, dels i vilken utsträckning eleverna talar. Jag har uppmärksammat att det inte finns någon tydlig skillnad av språkbruk mellan praktiska och teoretiska skolämnena. Även stora skillnader mellan att ställa och besvara frågor har noterats.

Innehållsförteckning

Sammandrag.....	2
1 Inledning.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Syfte och frågeställningar.....	5
1.3 Metod och material.....	5
1.3.1 Observationerna och fältanteckningarna.....	7
1.3.2 Analysen av observationerna och fältanteckningarna.....	8
1.4 Tidigare forskning.....	9
1.4.1 Språkliga varieteter och multietniskt ungdomsspråk.....	9
1.4.2 Språk och kön.....	11
1.4.3 Svärord och ovårdat språk.....	12
1.4.4 Sociokulturella språkskillnader och situationsanpassat språkbruk.....	13
2 Resultat.....	14
2.1 Presentation av skolorna och klasserna.....	14
2.2 Lektionerna och klassrummen.....	14
2.3 Skillnader i språkbruk mellan skolämnena.....	16
2.4 Skillnader i ordbruk mellan klasserna.....	17
2.5 Skillnader i språkbruk mellan könen.....	20
2.6 Att ställa frågor.....	21
2.7 Att besvara frågor.....	22
3 Avslutning.....	23
3.1 Diskussion av resultaten	23
3.2 Avslutande diskussion.....	24
Litteraturlista.....	28
Bilaga 1 Observationsschema.....	29

1 Inledning

Kapitlet inleds med en presentation av uppkomsten och bakgrunden till uppsatsämnet följt av syfte och frågeställningar. Därefter behandlas metod- och materialdelen. Kapitlet avslutas med en genomgång av tidigare forskning som rör uppsatsämnet.

1.1 Bakgrund

Som lärare kommer jag att undervisa i ett teoretiskt ämne (svenska) och ett praktiskt ämne (idrott). Därför ligger det i mitt intresse att undersöka och jämföra elevers språkbruk i båda dessa ämnestyper. Min hypotes är att elevers talade språk skiljer sig mer eller mindre beroende på vad de gör och att det kan bero på själva skolämnet. Under mina praktikperioder inom lärarprogrammet har jag uppmärksammat hur elevers talade språk ofta skiljer sig markant beroende på skolämne. I och med denna notering har jag också sett att det finns skillnader i vem som säger vad och när, men också var. Det har dock inte funnits tid eller utrymme för att gå in närmare på detta. Därför har jag nu valt att fokusera på skillnader i elevers talade språk i teoretiska och praktiska skolämnena. Jag har även funnit det relevant att undersöka om språkbruket skiljer sig åt beroende på skola och elevers sociokulturella bakgrund. Slutligen är jag intresserad av att ta reda på om det finns några skillnader mellan pojkars och flickors språkbruk och hur dessa skillnader i sådana fall tar sig uttryck.

Det finns en uppsjö inhemska slangord, ordbruk och allmänna språkliga ideal som människor i en kultur använder i sitt dagliga liv och som därmed påverkar varje individs sätt att uttrycka sig. Bland dessa människor finns också skolornas alla elever. Språket är starkt påverkat av sociokulturella faktorer såsom till exempel hemförhållanden och skolkultur. Jag blev därför nyfiken på hur pass förankrat språkbruket kan vara i sociokulturella förhållanden. I min undersökning ingår två olika skolor och två olika klasser. En av skolorna har en relativt homogen elevgrupp medan den andra skolan har ett multietniskt upptagningsområde. I mångkulturella skolor som denna är det naturligt att multietniskt ungdomsspråk är mer eller mindre utbrett. Multietniska språkliga varieteter är starkt påverkade av sociokulturella faktorer och jag undersöker hur pass utbredd denna språkliga varietet är i en av de klasser som jag besökt.

Det har dykt upp många frågor i mitt huvud under tiden jag arbetat med undersökningen. En del av dem har jag fått svar på medan vissa frågor inte har något enkelt eller entydigt svar och har därför förblivit obesvarade. Av den anledningen valde jag titeln till min uppsats. I jakten på alla språkliga frågor och svar anser jag det nödvändigt att belysa hur elevers språksituation ser ut eftersom språket är en så viktig del i skolan, i det framtida yrkeslivet och i vardagen. Språket är nyckeln till samhället.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att studera om och hur elevers talade språk skiljer sig åt i teoretiska och praktiska skolämnena. Ett delsyfte är att relatera eventuella skillnader till sociokulturell bakgrund och elevers kön. Under en lektion i ett praktiskt ämne förväntas elever använda sin fysik i högre grad än i de teoretiska ämnena och det är inte ovanligt att "stundens hetta" under exempelvis en idrottslektion inbjuder till ett mer informellt språkbruk än under andra lektioner. Även under en teoretisk lektion kan hetsiga debatter och dylikt uppstå. Hur pass situationsanpassat är elevernas språk och finns det skillnader avseende vilka typer av ord och uttryck som används i de olika skolämnena?

Mina frågeställningar är:

- I hur hög grad är elevernas talade språk situationsanpassat och vilka typer av ord, uttryck och yttranden använder de i de olika situationerna?
- Är det något av könen som ändrar sitt språk mer eller mindre än det andra beroende på situation? På vilket sätt?
- Vilka skillnader finns mellan klasserna?

1.3 Metod och material

Min uppsats är en etnografiskt inspirerad klassrumsstudie och för att kunna utföra mitt arbete har jag använt mig av etnografiska metoder, i synnerhet observation. I *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken – cirklar inom cirklar* beskriver Margot Ely (1993) några

kännetecken på etnografiska metoder; forskaren studerar händelser, miljöer, människor, socialt samspel och mer eller mindre lokala kulturer i sina sammanhang.

Undersökningsobjekten ska tala för sig själva och ingenting är regisserat eller förutbestämt. Genom deltagande observation deltar observatören i det dagliga livet och följer de personer som observeras. Anteckningar om vad som händer, sägs och görs, så kallade fältanteckningar, är också en viktig ingrediens i deltagande observation. Magnus Öhlander (1999) förklarar i *Etnologiskt fältarbete* att deltagande observation är en etnografisk metod som innebär att forskaren använder alla sina sinnen, inte bara synen och hörseln, vid registreringen av händelser, människor osv. Detta görs för en mer allomfattande förståelse av de händelser som utspelas och människorna som observeras. Det är viktigt att ha klart för sig vad som ska observeras och utfallet av studien är avhängigt av de frågeställningar som observatören ställt. För att få upp ögonen för nya frågeställningar eller fördjupa de som redan finns kan observationen vara mer eller mindre öppen alternativt specifik.

I arbetet med min undersökning har jag iakttagit stämningen i klassen, samtalat med respektive lärare och elever, antecknat vad lektionerna handlat om, hurudan miljö eleverna befinner sig i och vilket ordbruk eleverna använder. Som observatör är det viktigt att hela tiden arbeta förutsättningslöst till förmån för en så öppen förståelse för det observerade som möjligt (Öhlander 1999). Mitt material är inhämtat från klassrumsobservationer av två högstadielklasser i årskurs nio på två olika skolor i samma stad. Jag har följt klasserna under sex lektioner vardera. Från början var min tanke att observera svensk- och idrottslektionerna i båda klasserna. Svenskundervisningen på en av skolorna var dock utformad utifrån smågrupper, i syfte att ge eleverna det stöd de behöver, och inte klassvis. Därför observerade jag istället SO-lektionerna på denna skola eftersom dessa skedde i helklass. I båda klasserna följde jag eleverna under idrottslektionerna. Mitt material är hämtat från sammanlagt tolv observerade lektioner där jag har fört observationsprotokoll, gjort fältanteckningar och skaffat ytterligare information från lärarna. I slutet av varje lektion ställde jag diverse frågor till lärarna angående de aktuella skolklasserna och eleverna, deras sociokulturella bakgrund, betygsfördelningen mellan könen och liknande.

De två klasserna som ingår i min undersökning valdes ut av studierektor respektive biträdande rektor i samråd med klassernas lärare i de aktuella skolämnena som jag ville observera. Jag hade önskemål om att få observera två niondeklasser. Innan jag

påbörjade mina observationer i respektive klass informerade jag lärare och elever om att deras medverkan i studien sker anonymt och att ingenting i min undersökning kommer att kunna spåras till dem. Jag bad även eleverna att agera "som vanligt" och sa att de inte behövde göra sig till på något sätt på grund av min närvaro. Jag meddelade också att de gärna fick fråga mig saker som rörde undersökningen och liknande. Eftersom eleverna var 15 år eller äldre krävdes inget medgivande från föräldrar angående deltagandet i undersökningen.

Lärarna var välvilligt inställda till mig, min undersökning och till att besvara mina frågor. De berättade ofta mer än vad jag frågade om vilket kändes väldigt tacksamt för mig. Frågorna och svaren finns inte nedskrivna mer än korta anteckningar och jag kallade det inte heller för intervju när jag frågade lärarna om jag fick ställa några frågor. Eleverna var också vänligt inställda till mig och ställde många frågor om min undersökning. Det hände att en del elever ville se vad jag hade antecknat och frågade om jag hade skrivit ner det de just sagt vilket jag tycker visar på intresse från deras sida. När jag ställde frågor till eleverna svarade de ivrigt på allt jag frågade.

1.3.1 Observationerna och fältanteckningarna

För att förbereda analysen har jag valt att arbeta med ordkategorier som jag ansåg extra intressanta för min undersökning. Detta gjordes innan observationerna påbörjades och jag förde upp kategorierna i ett observationsschema. Observationsschemat har fyra kategorier: 1. *Kontextbundna ord*, 2. *Svärord*, 3. *Skällsord och nedvärderande ord* samt 4. *Slangord och uttryck*. Med *kontextbundna ord* menas ord som har att göra med lektionen i fråga och dess innehåll. Om en av lektionerna exempelvis handlar om Nobelpriset innebär *kontextbundna ord* allt som handlar om nobelpriset och övriga facktermer som hör till ämnet och den aktuella lektionen. Således betyder det att om eleverna talar om Nobelpriset på idrottslektionen senare på dagen noteras inte de orden eftersom de då inte (längre) har att göra med (idrotts)lektionens innehåll och kontext. I kategorin *svärord* ingår alla ord som vanligen räknas som svärord och fula ord. Definitionen av kategorin är ord som används i frustration i form av kraftuttryck, exempelvis när något inte går som eleven tänkt sig (*fan*,

helvete och liknande). Kategorin innehåller också ord som riktas till någon annan närvarande elev (*jävla idiot, din jävel* och så vidare). *Skällsord och nedvärderande ord* är ord som är allmänt uppfattade som nedvärderande. Några exempel ur undersökningen är *bitches*, och *CP*. Orden i kategorin ska vara riktade eller menade till andra närvarande elever. I kategorin *slangord och uttryck* räknas alla sorts slangord och olika uttryck som inte är nedvärderande. "Hallå!", *asså, oh my god*, och *abou* är några exempel.

Varje lektion och klass fick ett eget observationsschema där skola, lektion och datum antecknades. Jag genomförde observationerna genom att lyssna på konversationerna som fördes i klassrummen, både mellan lärare och elever och mellan elever och elever. Utifrån mitt observationsschema förde jag in aktuella ord i den kategori de passade in allt eftersom de sades. Jag noterade med stolpar varje gång orden upprepades. Observationsschemat var uppdelat mellan pojkar och flickor.

Fältanteckningarna gjordes under och efter lektionerna. Varje lektion noterade jag hur många pojkar och flickor som var närvarande, hur stämningen verkade vara och den aktuella lektionens huvudtema. Jag antecknade också vilken tid på dagen lektionerna observerades, skolornas och klassrummens utseende och den kringliggande miljön. Från början hade jag inte tänkt undersöka elevernas ställda och besvarade frågor, men precis i början av mitt arbete med observationerna kom frågan upp i mitt huvud varför det bara var vissa av eleverna som ställde och besvarade frågor. Jag kom till insikt om detta på en svensklektion då eleverna visserligen skulle läsa, vilket de också gjorde en stund in på lektionen, men några frågor och svar angående läsningen hann dock göras. Därmed väcktes mitt intresse att också undersöka om det finns några skillnader i elevernas ställda och besvarade frågor. I mina fältanteckningar noterade jag elevernas antal ställda och besvarade frågor i interaktionen med lärarna. Även för detta syfte använde jag mig av stolpar.

1.3.2 Analysen av observationerna och fältanteckningarna

Efteråt sammanställde jag mina iakttagelser i mer lättöverskådliga scheman. Jag delade först upp klasserna, och gjorde därefter en fördelning mellan pojkar och flickor. Sedan noterades hur många gånger pojkar och flickor ställde och besvarade frågor under samtliga svensk/SO-lektioner och idrottslektioner. Samma sak gjorde jag med ordkategorierna. I linje med de etnografiska modeller som finns beskrivna i Öhlander (1999) och Ely m.fl. (1993) har jag gjort

en etnografiskt inspirerad analys av lektionernas fortskridande och innehåll och av klassrummen vi vistades i.

I analysen av mitt material har jag sammanställt mina observationsscheman i mer lättöverskådliga tabeller. Tabellerna är indelade efter skolämne, kön och klass där frekvens och repertoar av alla ord framgår.

1.4 Tidigare forskning

I forskningsöversikten nedan behandlar och beskriver jag tidigare forskning inom flera olika språkliga och sociokulturella områden. Inledningsvis beskrivs multietniskt ungdomsspråk och språkliga varieteter. Sedan följer en genomgång av forskning angående språk och kön följt av en beskrivning av användandet av olika sorters svärord och så kallat "fult språk". Även här beskrivs vissa skillnader mellan könen. Sist behandlar jag kort sociokulturella språkskillnader och situationsanpassat språkbruk.

1.4.1 Språkliga varieteter och multietniskt ungdomsspråk

Fraurud & Bijvoet (2004) skriver i sin artikel *Multietniskt ungdomsspråk och andra varieteter av svenska i flerspråkiga miljöer* om multietniskt ungdomsspråk och språkliga varieteter av svenska. De beskriver hur och varför olika typer av varieteter används. De karaktäriserar också den så kallade Rinkebysvenskan genom en intervjuundersökning vid språkforskningsinstitutet i Rinkeby. I flerspråkiga bostadsområden i större städer talas ofta ett antal språkliga varieteter av svenska. En språklig varietet är en språkart som har egna drag av ordförråd, grammatik och uttal. En varietet kan vara användarbestämd eller användningsbestämd. Det innebär att varieteterna antingen är generell för en grupp talare, eller endast används i vissa situationer. I intervjuundersökningen framgår att det multietniska ungdomsspråket är mest framträdande hos pojkar på högstadiet. Informanterna är högstadie- och gymnasieelever, men också några lärare, från förorter till Stockholm. De är ense om att multietniskt ungdomsspråk i första hand är något av ett kompispråk som används i informella situationer och markerar gruppstillhörighet. Det kan även användas som ett hemligt språk när utomstående inte ska förstå vad som sägs, men det

menar informanterna är elakt och okamratligt . Undersökningen visade också att flera av informanterna var negativt inställda till multietniskt ungdomsspråk och ansåg att språk som ligger närmare den mer standardsvenska normen var att föredra. Å andra sidan framgick det också att flerspråkiga personer vars språk alltför mycket liknar den standardsvenska normen inte alltid accepteras av kompisarna och personen i fråga kan då få stämpeln "låtsassvenne" vilket ofta är något negativt i dessa kretsar. Multietniskt ungdomsspråk ska dock inte förväxlas med *inlärarsvenska*. Människor som befinner sig i processen att lära sig ett nytt språk genomgår språkliga stadier. Inlärarspråket kan karaktäriseras av dels en variation mellan individens tidigare språk och inlärarspråket, dels universella språkliga utvecklingsstadier som inträder i all andraspråklig inläring. Det är främst i de universella utvecklingsstadierna som inlärartypiska drag i svenska språket förekommer hos andraspråkstalare, till exempel rak ordföljd ("sen han gick"), och det är då något som inläraren tränar bort med tiden. De gemensamma språkutvecklingsdragen beror här på inlärningsmekanismerna och inte på de sociokulturella faktorer individen påverkas av.

Birgitta Emanuelsson (2005) skriver i sin uppsats *Gatus – ett multietniskt ungdomsspråk* att sådana varieteter har vuxit fram i större städers förorter världen över och att de flesta städer idag har egna namn på sin varietet. I namnet framgår det vanligtvis från vilken stadsdel varietetens ursprungligen kommer. I Stockholmsförorten Rinkeby talar man *Rinkebysvenska*. I Göteborg talas det *Gårdstenska* eller *Bergsjösvenska* och i Malmö talas det *Rosengårdska*. *Gatus* är en motsvarighet till Rinkebysvenska i Uppsala. Liknande benämningar på lokala multietniska ungdomsspråk finns i hela Norden. Emanuelsson hänvisar till en undersökning från Köge, Danmark. Trots det stora antalet turkiska elever i en skola där, hade ingen "invandrarvarietet" utvecklats. Hon beskriver vidare att uppkomsten av multietniskt ungdomsspråk förutsätter att mer än två språk är inblandade och att det just är mångfalden av språk som är grogrunden till den multietniska varietetens. Det i kombination med att många tvåspråkiga ungdomar bor inom samma geografiskt avgränsade område är en avgörande faktor för att en multietnisk varietet ska uppstå. Även i Emanuelssons studie, som är gjord på en högstadieskola i en av Uppsalas invandrantäta stadsdelar, meddelade informanterna att *Gatus* mest talas i informella situationer och att de anpassar språket mer mot standardsvenskan när de talar med exempelvis lärare och föräldrar.

Många talare av multietniskt ungdomsspråk är tvåspråkiga och kodväxlar ofta. Att blanda in ord och fraser från andra språk än sitt modersmål brukar betecknas kodväxling. Tidigare ansågs kodväxling som en sorts språklig defekt. Med dagens forskning vet vi att tvåspråkiga tvärtom ofta är mycket språkbegåvade som kan växla mellan språk och språkliga koder när det passar och utifrån situation (Lainio, 2007).

1.4.2 Språk och kön

Genom våra föreställningar och förväntningar på kvinnors och mäns beteende och handlande ställer vi krav på hur kvinnor och män ska tala. Inte alla typer av språkliga varieteter är gångbara bland både kvinnor och män. Både Milles (2008) och Ohlsson (2007) presenterar delar ur Einarssons och Hultmans undersökning *God morgon pojkar och flickor* (1984). I undersökningen fastslogs att pojkar dominerar muntligt i klassrummet. Flickor räcker upp handen och väntar på att få svara i större utsträckning medan pojkar tar ordet på eget initiativ och avbryter oftare. Detta följer dem sedan in i samhällets offentlighet där fler män än kvinnor syns, hörs och blir omtalade. Kvinnor däremot talar oftare och mer i hemmet och i det vardagliga livet. Denna bild av manligt och kvinnligt språk kan delvis sägas ha sin grund i skolan genom den så kallade "dolda läroplanen". En närmare beskrivning av denna "läroplan" görs av Edlund, Ersson & Milles (2007) som refererar till Hultmans (1990) undersökning inom projektet "Språk och kön". Där framgår att den dolda läroplanen innebär att eleven ska kunna kontrollera sig både verbalt och fysiskt, kunna vänta och vara uppmärksam, förväntas arbeta individuellt och att kunna underordna sig lärarens auktoritet. Samtidigt som pojkar tillåts bryta mot dessa regler, tillämpas den dolda läroplanen på flickor hela tiden. Om en flicka bryter mot dessa regler blir konsekvenserna större än om en pojke skulle ha gjort samma sak. Detta resulterar i att flickor lär sig att delta i det tysta medan pojkar tränas in i den verbala offentligheten. Skolan hjälper alltså till att forma pojkar och flickor efter olika mallar och ger därmed pojkar och flickor som grupp olika förutsättningar för det fortsatta yrkeslivet och livet i samhället.

När det gäller betygen mellan pojkar och flickor skriver Tallberg Broman (2002) att flickor som grupp idag har bättre betyg i samtliga ämnen än pojkar som grupp. Även i de tekniska och naturvetenskapliga ämnena, som tidigare ansetts klassiskt manliga, har flickor

idag högre betyg. Flickorna ligger generellt från mittenstrecket och uppåt på betygsskalan och pojkarna ligger i högre grad på den lägre delen av skalan. Skillnaderna mellan pojkar och flickor är dock lägst i den högsta delen av betygsskalan.

1.4.3 Svärord och ovårdat språk

När det gäller användningen av grövre svärord och könsord visar studier att pojkar använder denna typ av ord långt mer än flickor. Gunnarsdotter Grönberg (2007) förklarar detta med att det är en strategi som pojkar använder för att upprätthålla sin ställning som de "värsta" talarna. Tidigare sade könsrollerna att flickor inte skulle svära eller använda slang varför pojkarnas ordbruk automatiskt var det grövsta och fulaste. Att tala grovt och fult är ett beteende som många gånger tillskrivs män. Det anses generellt tufft och manligt varför många kvinnor inte riktigt har kunnat identifiera sig med den typen av språkbruk. Dagens jämförelsevis utsuddade könsgränser gör det däremot möjligt för flickor att använda sig av ett språk som ligger närmare pojkars vilket gör att pojkar därför måste hävda sig än mer. Det finns dock fortfarande många åsikter om kvinnor som använder fult och ovårdat språk. Det anses många gånger okvinnligt att använda grova svärord, könsord eller slangord.

Gunnarsdotter Grönberg beskriver vidare hur våra traditionellt svenska svärord mer och mer har bytts ut mot svärord som har att göra med bl.a. sex, kroppsutsöndringar och kroppsdelar. *Hora*, *kuk* och *fuck* är några exempel som blivit allt vanligare. De traditionellt svenska svärorden har religiösa inslag som *helvete*, *jävlar* och *fan*. Förändringen sker hos ungdomarna och beror delvis på influenserna från engelskan och andra invandrarspråk. Men förändringarna beror också på att dagens Sverige helt enkelt inte är lika religiöst som tidigare. Denna förändring leder till att de religiöst bundna svärorden mister sin kraft och måste ersättas med nya ord med mer tyngd i för att få motsvarande effekt för användaren.

Både Milles (2008) och Edlund m.fl. (2007) skriver att många av skällsorden som används i skolorna är av sexuell karaktär med utgångspunkt i de sexuella normer som finns i samhället, dvs. den heteronormativa sexualiteten. Genom att kalla någon för sexistiska tillmälen som går utanför den sexuella normen utförs en kränkning. Detta går hand i hand med de övriga könsrollerna som kvinnor och män blir tilldelade i samhället. Att

exempelvis kalla en man för *tjej*, *fjolla* eller *bög* blir en kränkning eftersom män med dagens könsroller förväntas vara maskulina och heterosexuella. Det traditionellt sett "kvinnliga" görs därmed mindre värt.

1.4.4 Sociokulturella språkskillnader och situationsanpassat språkbruk

Att språket förändras utifrån situation och individ är inget nytt utan är ett välkänt fenomen. Nordberg (2007) redogör för hur utomspråkliga faktorer har inflytande över språket vi talar. Språkstrukturen består av ordförråd, syntax, formlära och uttal. I denna struktur finns det social variation. Den sociala variationen delas in i två faktorer – sociala och situationsbundna. De sociala faktorerna kan exempelvis vara vilken utbildning, etnicitet, ålder, kön och relation till övriga deltagare som talaren har. De situationsbundna faktorerna är exempelvis samtalsämne, plats och tid.

I avhandlingen *Blatte betyder kompis* beskriver Rickard Jonsson (2007) hur han följde ett gäng "invandrarkillar" från en Stockholmsförort i deras skolvardag. Avhandlingen beskriver hur maskulinitet skapas och upprätthålls genom en komplex balans mellan vänskap och avståndstagande från homosexualitet. Den heterosexuella normen är tydligt framträdande i deras skola bland både lärare och elever. Eleverna aktar sig noga för att gå utanför den accepterade normen i syfte att värja sig mot missuppfattningar om misstänkt homosexualitet. Killarna som Jonsson följer är också mycket medvetna om vad begreppet "invandrarkille" står för i samhället och samhällets attityd mot dem. Killarna väljer ibland att spela ut detta kort som ursäkt för ett visst beteende och för egna vinningar, som när de en gång meddelade sin lärare att de inte kunde vara med på lektionen eftersom de skulle på polisförhör. Det visade sig sedan att de inte alls var kallade till polisen utan bara ville skolka från lektionen till förmån för den varma försommardagen. På skämt rider de alltså på vågen av samhällets mistro mot de typiska "invandrarkillarna" och intar rollen som dem som bryter mot regler, stjälar och förstör. Det ska tilläggas att dessa pojkar i många frågor tog avstånd från den typiska bilden av "invandrarkillen" och drömde om karriär och familj.

2 Resultat

I kommande kapitel görs en närmare introduktion av skolorna och klasserna samt lektionerna och klassrummen. Därefter presenteras skillnader och likheter mellan klasserna, ämnena och könen. Sist behandlas frågeställande och besvarande av frågor.

2.1 Presentation av skolorna och klasserna

Den första skolan jag besökte är en kristen friskola med ca 360 elever från årskurs 6 – 9. Skolan är centralt belägen och har en hög ambitionsnivå vad gäller elevernas utveckling och lärande. De allra flesta elever på skolan kommer från hem där föräldrarna har akademisk examen. Klassen jag besökte (nedan kallad klass 1) består av 24 elever, 13 pojkar och 11 flickor. Enligt både idrottsläraren och svenskläraren är det en mycket trevlig och duktig klass med höga betyg i samtliga skolämnen. Skolan har internationellt samarbete med andra skolor i Europa vilket bland annat innebär att eleverna får besöka och få besök av varandra.

Nästa skola jag besökte har ca 500 elever från årskurs F – 9. Skolan är kommunal och belägen ca 6 km från centrum. Eleverna kommer från de närliggande stadsdelarna och skolan har ett multietniskt upptagningsområde. Klassen (klass 2) består av 23 elever, 14 pojkar och 9 flickor. Många av eleverna i klassen har enligt SO-läraren en något bristande ambitionsnivå vilket avspeglas i betygen. Enligt SO-läraren kommer de flesta från icke studievana hem eftersom det är vanligt att föräldrarna är lågutbildade. Därför får skolan ett så kallat strukturstöd. Enligt både SO-läraren och idrottsläraren är klassen relativt lugn och eleverna är trevliga att ha att göra med. Även denna skola har ett internationellt samarbete med skolor i Europa vilket också innebär utlandsresor och besök från skolorna.

2.2 Lektionerna och klassrummen

Svenskläraren i klass 1 har nyligen tagit över klassen från en kollega och medger att hon och eleverna därför inte riktigt känner varandra ännu. Läraren är en kvinna i 50-årsåldern och har lång erfarenhet av läraryrket. Lektionerna började med att eleverna stod upp och hälsade god morgon eller godmiddag. Sedan följde vanligtvis en genomgång av lektionens

innehåll innan eleverna satte igång att arbeta. Klassrummet var ljusa och fina. Under genomgångarna var det mestadels tyst i klassrummet och eleverna ställde frågor vid behov. Under lektionerna förekom ofta lågmält prat i bänkarna som inte alltid handlade om lektionerna i fråga. Många gånger samarbetade eleverna dock och hjälptes åt vid svårare moment. Under de lektioner jag observerade arbetade de med litteraturläsning, förberedelser inför nationella proven och "litterär allmänbildning" som läraren själv kallade det.

På idrottslektionerna var stämningen ofta uppsluppen och eleverna var glada. Idrottsläraren var en ung man i 30-årsåldern som verkade vara mycket omtyckt av eleverna. Han blev ofta kallad "kompis" av både pojkar och flickor. Alla lektioner jag observerade innehöll olika former av bollspel vilket verkade vara uppskattat av de flesta elever. De blev ofta indelade i lag där de fick öva på samarbete, strategi och bollkontroll. Eleverna var schyssta mot varandra och de verkade vara trygga i klassen. Idrottshallen var stor och rymlig med alla redskap och tillbehör som vanligtvis finns i en idrottshall.

I klassrummet där klass 2 hade SO var eleverna placerade på bestämda platser för att ordningen och koncentrationen skulle upprätthållas. Den manliga SO-läraren var i 35-årsåldern och höll en avslappnad undervisningsstil, han var inte så energisk vilket eleverna verkade gilla. Klassrummet var ganska kompakt och lite mörkt med smala fönster. Längst bak i klassrummet var det en aning stökigt med utspridda läroböcker och diverse skräp. Lektionerna var indelade i teman som de arbetade med under några veckors tid vardera. Under min observationstid handlade lektionerna om etik och moralfrågor samt avslutande av historietemat nazism och främlingsfientlighet. Ett vanligt inslag på lektionerna var högläsning ur läroboken där läraren bestämde turordningen. Mellan varje elev förtydligade läraren texten. Läraren ställde även många frågor om både den obligatoriska läxan och texterna de precis läst ur boken.

Även idrottslektionerna var upplagda efter olika teman och under perioden jag var där var temat basket. Idrottshallen var nyrenoverad, stor och rymlig. Den var avdelad i två delar och hade alla redskap och tillbehör en idrottshall brukar ha. Idrottsläraren är en kvinna i ca 50-årsåldern som har lång erfarenhet av arbete på skola. Alla lektioner var ordentligt strukturerade och upplagda på samma sätt. Lektionerna började med samling i mitten där läraren drog en snabb genomgång av uppvärmningen. Efter uppvärmningen samlades alla elever igen för ytterligare genomgång av övningar som gick ut på finslipning av

diverse finesser som används i basketspel. Därefter delades klassen upp i fyra mindre lag och spelade matcher mot varandra till lektionens slut. Under genomgångarna var klassen för det mesta tyst och lyssnade. Fyra av eleverna var sällan närvarande vid idrottslektionerna och hade därför inget betyg i idrott. Även SO-läraren berättade för mig att fyra elever ofta var frånvarande på hans lektioner, tre av dem hade inget betyg i ämnet.

2.3 Skillnader i språkbruk mellan skolämnena

I detta kapitel kommer skillnader mellan skolämnena att presenteras; det teoretiska och praktiska (svenska/SO och idrott). Tabell 1 och 2 visar de sammanlagda repertoarerna och frekvenserna hos båda skolklasserna i respektive skolämne. Med repertoar menas elevernas samlade ordanvändning inom en viss kategori och med frekvens menas alla ords sammanlagda upprepningar. Siffrorna är baserade på mina observationsscheman. Jag har adderat båda klassernas sammanlagda ordanvändning, var kategori för sig. På samma sätt har jag adderat elevernas frekvens av orden.

Tabell 1 Repertoar och frekvens av ordanvändning. Svenska/SO. Klass 1 och 2.

Kategori	Kontextbundna ord	Svärord	Skällsord och nedvärderande ord	Slangord och uttryck
Repertoar:	91	9	10	40
Frekvens:	139	38	12	86

I det teoretiska ämnet är den största kategorin *kontextbundna ord* och där är frekvensen också högst. Exempel på kontextbundna ord i det teoretiska ämnet är *läsa*, *nazisterna* och *främlingsfientlighet*. Jag har noterat 9 olika *svärord* och de har blivit använda 38 gånger sammanlagt vilket är ett snitt på 4,2 gånger per svärord. Frekvensen av kategorin *skällsord och nedvärderande ord* är den lägsta vilket är positivt (*käft*, *asäcklig* och *du är sämst* är exempel). Kategorin *slangord och uttryck* är en flitigt använd kategori. Frekvensen är mer än dubbelt så stor som repertoaren, många av dessa ord användes alltså upprepade gånger.

Tabell 2 Repertoar och frekvens av ordanvändning. Idrott. Klass 1 och 2.

Kategori	Kontextbundna ord	Svärord	Skällsord och nedvärderande ord	Slangord och uttryck
Repertoar:	87	13	11	23
Frekvens:	161	51	11	69

Också i det praktiska ämnet är den mest använda kategorin den kontextbundna. Några exempel är *passa*, *kör*, *fotboll* och *lay up* (används i basket). Frekvensen av svärord är hög, eleverna använder varje svärord i snitt 3,9 gånger. I kategorin *skällsord och nedvärderande ord* är repertoaren och frekvensen densamma vilket innebär att varje ord sagts en gång vardera. Snittanvändningen av orden i kategorin *slangord och uttryck* är 3 gånger.

I jämförelsen mellan de båda skolämnena har jag noterat att eleverna använder fler *slangord och uttryck* med högre frekvens i de teoretiska ämnena än under idrottslektionerna. Särskilt stor är skillnaden vad avser repertoaren, den är nästan dubbelt så stor som i det praktiska ämnet. Vidare använder eleverna störst repertoar av *kontextbundna ord* och högst frekvens av *skällsord och nedvärderande ord* i det teoretiska ämnet. Under idrottslektionerna svär eleverna mer och oftare, de använder både en större repertoar och en högre frekvens.

I analysen av mina observationer har jag noterat att elevernas ordval i de övriga kategorierna inte skiljer sig nämnvärt mellan skolämnena. Svärorden, skällsorden, de nedvärderande orden, slangorden och uttrycken är desamma oavsett vilket av skolämnena som observeras. Skillnaderna ligger således huvudsakligen i frekvens snarare än i repertoar.

2.4 Skillnader i språkbruk mellan klasserna

Tabell 3 och 4 visar de sammanlagda repertoarerna och frekvenserna i ordanvändning av skolklasserna enskilt. De båda skolämnena har här slagits samman och innebär att de ämnesspecifika resultaten inte framgår av tabellerna, men i den löpande texten presenteras även resultaten för respektive skolämne, de teoretiska och det praktiska. Jag börjar med att redovisa hur språkbruket ser ut i klass 1, därefter klass 2.

Tabell 3 Repertoar och frekvens av ordanvändning. Klass 1.

Kategori	Kontextbundna ord	Svärord	Skällsord och nedvärderande ord	Slangord och uttryck
Repertoar:	98	11	10	24
Frekvens:	155	52	11	70

Klass 1 använder generellt mycket *kontextbundna ord* i både det teoretiska och praktiska ämnet. I kategorin *svärord* fann jag att klassen använder högst frekvens under idrottslektionerna och också högre än klass 2. De vanligast förekommande svärorden är *fan*, *jävlar* och *jävla*, alltså de traditionellt sett "svenska" svärorden (se kap. 1.4.3). Användningen av *slangord* och olika typer av *uttryck* förekommer oftare under idrottslektionerna gällande både repertoar och frekvens. De vanligast förekommande orden och uttrycken är *asså*, *-ba* och *hallå!*.

Några av eleverna i klassen påpekade att de inte kan prata slang eftersom de är "svenskar". De föreslog istället att jag skulle åka till ett mer invandrartätt område för att få ihop fler slangord. Sagt och gjort, jag tog mitt anteckningsblock och åkte den 20 minuter långa bussresan till "förorten".

Där mötte jag klass 2, och mycket riktigt, i kategorin *slangord och uttryck* har jag noterat en större repertoar och en högre frekvens än i klass 1. Topplistan på de mest förekommande slangorden är *asså*, *abou*¹ och *fett*². Klass 2 är en överlägsen användare av ord som är inlånade från andra språk, till exempel *keff*³, *jalla*⁴ och *walla*⁵. I likhet med de multietniska varieteterna som beskrivs ovan (kap. 1.4.1) kan användandet av utländska ord och uttryck i klass 2 förmodligen förklaras med den multietniska variationen som finns representerad på skolan och i klassen.

¹ Utropsord och betyder "oj!", "wow!" eller liknande. Kan även stavas "aboow" och ordet kan användas i både positiv eller negativ bemärkelse. Ex. "aboow! fan vad taskig du är!". (<http://www.slangopedia.se>). 2009-12-04.

² Förstärkningsord och används istället för mycket eller väldigt. Ex. "Fett coolt", "fett mycket". (<http://www.slangopedia.se>). 2009-12-04.

³ Används för att understryka att något är dåligt. Ex. "Asså den här filmen är fett keff". (<http://www.slangopedia.se>). 2009-12-04.

⁴ Arabiskt lånord och betyder skynda. Ex. "Jalla skynda! Bussen kommer!". (<http://www.slangopedia.se>). 2009-12-04.

⁵ Arabiskt lånord och betyder att man svär vid gud. Ofta använt av muslimer. I min undersökning märkte jag att eleverna som använde ordet använde det i form av utropsord när någon exempelvis skojbråkade med dem. (<http://www.slangopedia.se>). 2009-12-04.

Tabell 4 Repertoar och frekvens av ordanvändning. Klass 2.

Kategori	Kontextbundna ord	Svärord	Skällsord och nedvärderande ord	Slangord och uttryck
Repertoar:	80	11	11	39
Frekvens:	145	37	12	85

Tabell 4 visar fördelningen av ordbruk i klass 2. I kategorin *kontextbundna ord* har flest ord och högst frekvens noterats. Kategorin *svärord* har en hög frekvens jämfört med repertoaren och i kategorin *skällsord och nedvärderande ord* finns det nästan ingen skillnad mellan klasserna. *Slangord och uttryck* är den näst största kategorin med stor repertoar och hög frekvens.

Klass 2 är generellt mest språkligt aktiva under SO-lektionerna. Under dessa lektioner är frekvensen av *skällsord och nedvärderande ord* relativt låg medan användandet av *slangord och kontextbundna ord* är mycket högre. Flickorna använder oftare *svärord* än flickorna i klass 1, och pojkarna i klass 2 har störst repertoar av alla avseende svärord hämtade från engelskan. Jag har till exempel noterat *fuck* och *fucking* vilket inte finns noterat någon gång i klass 1 eller hos flickorna i klass 2. Också frekvensen av svärord ökar under SO-lektionerna medan repertoaren är större på idrottslektionerna. De varierar sig alltså mer med flera olika svärord i det praktiska ämnet medan förekomsten av svärord är högre i det teoretiska ämnet.

Vid två olika lektionstillfällen vänder sig en pojke till en flicka i klassen och utbrister: *"vem är du, en person utan land"* och anspelar till synes utan anledning på hennes förmodligen kurdiska ursprung. Flickan reagerar inte nämnvärt på tilltalet. Utifrån ett objektiva perspektiv kan detta tyckas nedvärderande varför jag tycker att detta uttalande går under kategorin *nedvärderande ord*, men kanske är det så att skämtande om olika etniciteter hör till elevernas vardag varför de inte anser det nedvärderande att på detta sätt ifrågasätta ett helt folk. På en av idrottslektionerna jag observerade i klass 2 utbröt även ett mindre bråk mellan två pojkar. Under incidenten uttalades diverse glåpor och elakheter och handgemäng uppstod. Orden som jag noterat i samband med detta är också de grövsta och jag förklarar detta med stundens allvar. I övrigt har jag inte noterat särskilt många fler eller grövre nedvärderande ord än i klass 1.

2.5 Skillnader i språkbruk mellan könen

Här presenteras skillnaderna i språkbruk mellan kön. Könen i båda klasserna och skolämnena har slagits samman. Jag kommer också att redovisa könsspecifika skillnader i hela materialet; flickorna i båda klasserna jämförs och pojkarna i båda klasserna jämförs. Även ämnesspecifika skillnader och jämförelser kommer att redovisas. I tabell 5 framgår att de största skillnaderna mellan elevernas språkbruk är könsbundna.

Tabell 5 Repertoar och frekvens av ordanvändning. Pojkar och flickor. Klass 1 och 2.

Kategori	Kontextbundna ord		Svärord		Skällsord och nedvärderande ord		Slangord och uttryck	
	P	F	P	F	P	F	P	F
Repertoar:	127	76	16	6	16	5	45	18
Frekvens:	191	109	74	15	18	5	93	62

I alla kategorier är pojkarnas repertoarer och frekvenser störst och högst vilket stämmer överens med både mina observationer och tidigare forskning (se kap. 1.4.2). Skillnaderna mellan pojkars och flickors talutrymme är störst i klass 2. En av de största skillnaderna finns i kategorin *slangord och uttryck*, speciellt under SO-lektionerna. Pojkarnas repertoar av 26 olika ord med frekvensen 52 gånger under dessa lektioner kan jämföras med flickornas 4 ord med frekvensen 11 gånger. Enligt tabell 5 använder pojkarna också en betydligt högre frekvens av svärord, 74 gånger jämfört med flickornas 15 gånger.

I klass 1 är skillnaderna inte riktigt lika stora mellan könen. Pojkarna och flickorna i klass 1 har använt en lika stor repertoar av *slangord och uttryck* sammanlagt. Pojkarna svär dock mer och oftare även i denna klass och använder flest *kontextbundna ord*. Nästan inga flickor i någon av klasserna använder några ord inlånade från andra språk, endast ett fåtal undantag har noterats.

2.6 Att ställa frågor

Elevers frågeställande visade sig innehålla en hel del skillnader mellan såväl skolklass som kön, men också mellan skolämne. I tabell 6 visas skillnader mellan skolämnena klassvis.

Tabell 6 Att ställa frågor. Klass 1 och 2

	Klass 1		Klass 2
Svenska:	18	SO:	15
Idrott:	34	idrott:	7

I klass 1 ställs över lag relativt många frågor angående undervisningen. Klass 1 ställer flest frågor i det praktiska ämnet medan det är tvärt om i klass 2, de ställer flest frågor i det teoretiska ämnet. Antalet ställda frågor i det praktiska ämnet i klass 1 är mycket större än i klass 2. Här ska jag påpeka att en av klass 1:s idrottslektioner genomfördes i lektionssal då de gick igenom planering och genomförande av "egen lektion". Under detta lektionstillfälle hade eleverna många frågor och en hel del diskussioner uppstod. Att just detta moment behandlades vid mina besök kan ha påverkat resultatet. Angående de få ställda frågorna under klass 2:s idrottslektioner ska jag också tillägga att idrottslärares inställning till frågeställande också kan ha påverkat resultatet. Det har framgått att hon tycker att elever som ställer frågor ifrågasätter och är stökiga.

Mitt intryck är att flickorna i båda klasserna ställer färre frågor officiellt. De räcker upp handen och väntar på att läraren ska komma till bänken istället för att ställa frågan i klassrumsoffentligheten. Jag har också noterat att många av flickornas få frågor är av den försäkrande typen; läraren går igenom arbetsuppgifterna varpå någon av flickorna ofta ställer frågan om det är "så här" de ska göra, för att försäkra sig om att de förstått uppgiften rätt. Detta förekom aldrig hos pojkarna.

2.7 Att besvara frågor

Tabell 7 visar skillnaderna mellan klassernas besvarande av lärares frågor. Skillnader mellan könen kommer också att redovisas.

Tabell 7 Att besvara frågor. Klass 1 och 2

	Klass 1		Klass 2
Svenska:	27	SO:	28
Idrott:	17	idrott:	0

Av tabell 7 att döma ser det ut att vara väldigt jämnt mellan klasserna i de teoretiska ämnena, men könsmässigt är det allt annat än jämnt. I klass 1 svarar pojkarna på mer än hälften av alla ställda frågor i båda skolämnena och är mer aktiva i interaktionen med lärarna och verkade ha ett allmänt större intresse för helklassdiskussioner. Medan pojkarna interagerar med lärarna (främst i det teoretiska ämnet) pratar flickorna mer och oftare i smågrupper vid sidan av de stora helklassdiskussionerna.

I klass 2 är könsskillnaden inte riktigt lika stor, men däremot tvärt om. Där är flickorna mer aktiva, mycket på grund av att SO-läraren är noga med att fördela ordet jämnt mellan pojkar och flickor men också på grund av att de verkar ha ett större intresse för ämnet SO än pojkarna. Ingen i klass 2 har besvarat en enda fråga under de idrottslektioner jag närvarade. Det kan ha att göra med lärarens inställning som beskrevs ovan (se 2.5). Läraren ställer aldrig några frågor till eleverna annat än för att försäkra sig om att eleverna förstått uppgiften. Jag anser därmed inte att elevernas "ja" eller "nej" på den typen av fråga är att ha besvarat en fråga i den bemärkelsen, det jag menar med kategorin är svar av den mer utredande typen.

3 Avslutning

I detta avslutande kapitel diskuterar jag först resultaten och vad jag har kommit fram till i min undersökning. Därefter följer en avslutande diskussion där jag presenterar mina egna tankar och funderingar kring resultaten.

3.1 Diskussion av resultaten

I början av min undersökning ställde jag mig frågan i hur hög grad elevernas talade språk är situationsanpassat och vilka typer av ord, uttryck och yttranden de använder i de olika situationerna. Resultatet av min studie är att eleverna i de undersökta klasserna till viss del anpassar sitt språk beroende på situation och skolämne. Endast i ordkategorin *kontextbundna ord* varierar ordbruket och kan avslöja vilket skolämne som observerats. I de resterande tre ordkategorierna ser ordbruket nästan identiskt ut om man endast ser till vilka ord de använt. Jag har däremot sett skillnader i frekvens av vissa ordkategorier mellan skolämnena och också skillnader i vilken grad skolämnena inbjuder till muntligt elevdeltagande. Skillnaderna är störst i frekvensen av kategorierna *svärord* och *slangord och uttryck*. Eleverna svär mer under idrottslektionerna och använder oftare slangord och uttryck under SO-/svensklektionerna.

Jag ställde också frågan om det är något av könen som ändrar sitt språk mer än det andra beroende på situation och i sådana fall på vilket sätt. Jag har inte sett att något av könen skulle ändra sitt språk avsevärt mer eller mindre än det andra i de olika skolämnena. Pojkarna pratar på samma sätt i både det teoretiska och praktiska ämnet och flickorna likaså, så i stort sett ser deras språkbruk ganska lika ut oavsett vilket skolämne som observerats. Pojkarnas svärord är dock grövre och fler, och det finns även andra könsmissiga skillnader, till exempel när det gäller att ställa och besvara frågor och vilka som pratar mest och när. Generellt pratar pojkarna mest. Men i klass 2 både ställer och besvarar flickorna flest frågor under SO-lektionerna jämfört med pojkarna i klassen. I övrigt är pojkarna i båda klasserna mer språkligt aktiva.

Slutligen studerade jag vilka skillnader det finns mellan skolklasserna. Jag har uppmärksammat en hel del skillnader som gäller allt från ordanvändning, repertoar och frekvens till att ställa egna frågor och besvara de frågor som lärarna ställt. I klass 2 förekom

bland annat kodväxling och jag har noterat en större repertoar av utländska ord till skillnad mot klass 1. Orden av denna förekomst har jag räknat till slangod och uttryck. Vid några tillfällen utbytte några pojkar i klass 2 också hela meningar med varandra på sitt modersmål. I jämförelsen mellan klasserna finns också en skillnad i ett av skolämnena. Under idrottslektionerna i klass 2 ställdes och besvarades det långt färre frågor än i samma skolämne i klass 1.

I båda klasserna finns det fler pojkar. Denna skillnad spelar säkert en liten roll angående resultatet, men av observationerna att döma kan inte allt förklaras med antalet färre flickor (eller att alla flickor i båda klasserna skulle vara exceptionellt blyga och att de därför inte säger så mycket). Det är helt enkelt så att flickorna i båda klasserna tar för sig mindre av den gemensamma klassrumsoffentligheten. Frågan är bara varför?

3.2 Avslutande diskussion

I arbetet med min undersökning har jag kommit fram till att en del av min från början antagna hypotes inte riktigt stämmer. Till exempel så har jag upptäckt att de största språkliga skillnaderna i elevers talade språk finns mellan klasserna och könen och inte mellan skolämnena som jag först trott. Svärorden, skällsorden, de nedvärderande orden, slangorden och uttrycken är desamma i både det teoretiska och i det praktiska skolämnet. Endast de kontextbundna orden skiljer sig mellan skolämnena vilket är en självklarhet. Frekvensen av ordanvändningen skiljer sig dock ibland väldigt mycket mellan skolämnena. Några ämnesspecifika skillnader har jag också uppmärksammat; i enlighet med Nordberg (2007) anpassar eleverna i min undersökning sitt språk till framför allt samtalsämne (och därmed skolämne). Även relationen till de övriga samtalsdeltagarna spelar roll då specifika ordval görs beroende på vem eller om vad eleverna talar om. Men det situationsanpassade språket har också att göra med det klassrumsklimat eleverna vistas i. Lärarnas engagemang, kamratgemenskapen i klassen och den enskilda individens intresse för respektive skolämne spelar också en stor roll i den språkliga variationen. Idrottslärares inställning till muntligt deltagande kan ha en inverkan på antalet av eleverna ställa frågor. Kanske kan elevernas

tystnad under idrottslektionerna i klass 2 delvis också bero på ett bristande intresse för ämnet?

Mellan de två skolklasserna finns stora språkliga skillnader . En orsak till skillnaderna tillskriver jag de olika sociokulturella bakgrunder eleverna har. I klass 2 talades det en hel del multietniskt ungdomsspråk och några av pojkarna i klassen kodväxlade ibland med ord och fraser från sitt modersmål. Jag lade även märke till att dessa pojkar några gånger utbytte meningar med varandra helt och hållet på hemspråket. Att klass 1 nästan inte använde några från andra språk inlånad ord kan ha att göra med den relativt homogena elevgrupp som finns i skolan och klassen och att flödet av utländska ord därför inte är lika stort som i klass 2.

En av de största språkliga skillnaderna är språkbruket mellan könen. Flickorna talade mindre än pojkarna i nästan alla situationer. Medan flickorna satt och småpratade sinsemellan i smågrupper samtalade pojkarna både med varandra och med lärarna högljutt tvärs över hela klassrummen. Därmed inte sagt att pojkarna aldrig var tysta, de var bara mer högljudda oftare än flickorna. Småprat och småfniss förekom lika mycket hos pojkar och flickor i båda klasserna och under båda lektionstyperna.

När det gäller grövre svärord går min undersökning i linje med tidigare forskning (1.4.3). Pojkarna i båda klasserna använder fler skällsord, grövre svärord och svär oftare än flickorna. Men däremot går min undersökning emot tidigare forskning angående sexistiska skällsord och könsord. Milles (2008) och Edlund m.fl. (2007) beskriver att många av skällsorden i skolorna är av sexuell karaktär med utgångspunkt i den heterosexuella normen (se kap. 1.4.3). Till min stora glädje kan jag konstatera att jag inte en enda gång har noterat några könsord eller sexistiska skällsord i någon av klasserna. Detta tycker jag är mycket positivt och jag måste erkänna att jag blev lite förvånad då jag nästan förberett mig på denna typ av ordbruk. Apropå pojkarnas grövre språkbruk kan jag också dra paralleller med Jonssons avhandling om maskulinitet (kap. 1.4.4). Efter bråk-incidenten i klass 2 sa två pojkar i klassen till mig att de bråkar varje dag. Ingen av dessa pojkar var dock inblandade i bråket under idrottslektionen, men de fortsatte att intala mig varje gång vi sågs att incidenter som denna inträffar varje dag på deras skola och i klassen. Dessa två pojkar var av utländsk härkomst och jag drar här en likhet mellan dem och pojkarna i Jonssons avhandling som ofta, dock på skoj, spädde på fördomarna om de typiska invandrarkillarna och livet i förorten. Pojkarna i klass 2 verkade sträva efter att få det att se ut som att deras skola är "värre" än

den egentligen är, kanske på grund av det rykte som stadsdelen har, men kanske också på grund av att de ville framställa sig själva som lite farliga och häftiga och identifiera sig med den vedertagna bilden av "invandrarkillen".

Min undersökning visar att det finns stora skillnader i frågeställande mellan skolklass och kön. Vad beror det på att skillnaderna mellan klasserna och könen är så stora som undersökningen visar? Har det att göra med skolkulturen som erbjuds i skolan och hur påverkar det lärandeutvecklingen? Eller har det helt enkelt att göra med elevernas intresse för de aktuella ämnena? I klass 2 är eleverna duktiga på att svara på lärarens frågor, men de ställer nästan aldrig egna följdfrågor eller andra frågor som rör undervisningen. I klass 1 ställdes fler frågor och däribland även motfrågor till läraren som öppnade upp för diskussion. Jag tycker att en detta är en mycket intressant fråga som behöver diskuteras närmare. Att eleverna ställer frågor om sin egen undervisning och för sitt eget lärandes skull tycker jag är ett bevis på att de är intresserade av sin skolgång och lektionsinnehållet. Om eleverna inte ställer frågor, vad kan i sådana fall få dem mer intresserade av sin skolgång och skolämnet ifråga? Detta är en fråga som alla verksamma och blivande lärare bör ställa sig och helst också ha ett svar på.

När det gäller besvarandet av lärares frågor kan jag konstatera att pojkarna generellt interagerade mer med lärarna och var mer aktiva i den muntliga klassrumskulturen. SO-läraren i klass 2 är mycket noga med att fördela ordet jämnt mellan pojkar och flickor och det kan därmed tyckas som att de skulle höras och märkas lika mycket. Men pojkarna syns och hörs mer medan flickorna oftare håller sig i bakgrunden. Trots det hade flickorna i båda klasserna generellt högre betyg i både det teoretiska och det praktiska ämnet. I klass 2 hade pojkarna över lag bättre betyg i idrott (men det var några flickor som var extraordinärt duktiga, "långt duktigare än killarna" enligt idrottsläraren). En slutsats jag kan dra av detta är att pojkar är mer språkligt aktiva på lektionerna i kommunikationen med lärarna. Ändå är det flickorna som för det mesta får de högre betygen vilket också stämmer med tidigare forskning (kap. 1.4). Inbjuder inte skolan flickorna till att tala mer och oftare i det offentliga rummet? Vad är det som gör att flickorna nästan enbart svarar på ställda frågor och sällan ställer egna frågor? Under idrottslektionerna förekom det en hel del strategisamtal i båda klasserna. Under dessa samtal var flickorna ofta medverkande, men

när det åter var dags för spel hördes nästan endast pojkarnas röster i salen. Flickorna var med i spelet men under tystnad i större utsträckning.

I och med dessa slutsatser undrar jag vad det egentligen är som bedöms och betygsätts i skolan? Tycker flickorna inte att de behöver synas och höras i det offentliga klassrummet därför att de ändå tar hem de bästa betygen genom prov och läxor? Tycker flickor inte de behöver anstränga sig för att höras mer i klassrummets offentlighet? Det kanske är så att dagens flickor inte tycker sig behöva göra sig besväret att tala i klassrummet eftersom de ändå får de högsta betygen. Det blir dock problem när de ska söka sig ut i arbetslivet. Ute i samhället är det helt plötsligt ombytta roller om man ser till vilka som innehar de högsta positionerna. Det är männen som har dessa och man börjar fundera på när männen "kom ikapp" med tanke på flickornas högre betyg under hela skolperioden? Situationen måste vara ett resultat av pojkars språkliga kompetens som de övat upp under alla skolår, medan flickorna övat på att vara duktiga i det tysta. Här återknyter jag till "den dolda läroplanen" och konsekvenserna den ger. Att vara duktig i det tysta är inget som premieras i yrkeslivet eller på en anställningsintervju. Även flickor måste lära sig hur man gör för att framhäva sig själv, inte bara i skrift utan också med ord i den muntliga kommunikationen. I och med detta ifrågasätter jag samhällets och skolans insatser i arbetet med lika utveckling för pojkar och flickor. Att ställa frågor, ifrågasätta och kritisera är en viktig grogrund för ökat intresse och vidare lärande. Därför spelar skolans uppmuntran angående detta en betydande roll.

Litteraturlista

- Edlund, Ann-Catrine, Ersson, Eva och Milles, Karin (2007). *Språk och kön*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Ely, Margot m.fl. (1993). *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken – cirklar inom cirklar*. Lund: Studentlitteratur.
- Emanuelsson, Gunilla (2005). *Gatus – ett multietniskt ungdomsspråk*. (Solid Nr 16. FUMS Rapport nr 214). Uppsala: Uppsala universitet.
- Fraurud, Kari och Bijvoet, Ellen (2004). Multietniskt ungdomsspråk och andra varieteter av svenska i flerspråkiga miljöer. I: Hyltenstam, Kenneth och Lindberg, Inger (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Gunnarsdotter Grönberg, Anna (2007). Ungdomsspråk. I: Sundgren, Eva (red.). *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber AB.
- Jonsson, Rickard (2007). *Blatte betyder kompis. Om maskulinitet och språk i en högstadieskola*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Lainio, Jarmo (2007). Tvåspråkighet och språkkontakter i Sverige – gammalt fenomen, nya utvecklingar. I: Sundgren, Eva (red.). *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber AB.
- Milles, Karin (2008). *Jämställt språk*. Språkrådet och Norstedts Akademiska Förlag.
- Nordberg, Bengt (2007). Vad är sociolingvistik? I: Sundgren, Eva (red.). *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber AB.
- Ohlsson, Maria (2007). Språk och genus. I: Sundgren, Eva (red.). *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber AB.
- Tallberg Broman, Ingegerd (2002). *Pedagogiskt arbete och kön. Med historiska och nutida exempel*. Lund: Studentlitteratur.
- Öhlander, Magnus. *Deltagande observation*. I: Kaijser, Lars och Öhlander, Magnus (red) (1999). *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.

Webbdokument

<http://www.slangopedia.se> hämtad 2009-12-04.

Bilaga 1. Observationsschema

Skola 1 Svenska. Datum.

Pojkar

Flickor

Kontextbundna ord	Svärord	Skällsord och nedvärderande ord	slangord och uttryck